

Větrné elektrárny a krajina

V závěru svého článku „Roztočíme lopatky větrných elektráren i v Čechách a na Moravě?“ (Veronica, 19:3:1-5) doporučuje E. Sequens brožurku *Větrné elektrárny: mýty a fakta*, vydanou sdružením Calla a Hnutí DUHA. Přečetl jsem si ji a mohu konstatovat, že obsahuje mnohá fakta na podporu větrných elektráren, prezentované námitky proti jsou uváděny jako nepotvrzené obavy. Mohu souhlasit s tím, že větrné elektrárny jsou u nás opředeny všemožnými mýty. Jedním z nich je ovšem i tvrzení, že stavby větrných elektráren u nás zabrání těžbě uhlí a bourání vesnic, pomohou obětem globálních změn klimatu v chudých zemích Jihu a mohou nahradit výkon jaderných elektráren.

Naše republika nemá pro využití větrné energie tak výhodné podmínky jako přímořské státy. Ve světě se obvykle považuje 5 m/s za minimální hranici pro využití větrné energie. Podle studie zpracované Ústavem fyziky atmosféry AV ČR v roce 1995 lze v ČR při využití všech lokalit s rychlostí větru nad 4,8 m/s vyrobit až 5 TWh elektřiny ročně, což představuje 8,5 % současné spotřeby. Výhodnost výstavby větrných elektráren je v současné době v ČR založena na zákonem dlouhodobě garantované zvýhodněné výkupní ceně vyrobené elektřiny. Energetická náročnost v České republice byla v roce 2001 přibližně dvojnásobná oproti průměru zemí EU, a to jak u tuzemské spotřeby primárních zdrojů energie, tak i u elektrické energie. Tempo snižování energetické náročnosti se přitom v ČR pohybuje v rozmezí pouhých 2-3 procent ročně. Nebylo by tedy lépe v současné době i blízké budoucnosti soustředit veřejné prostředky na podporu snižování plynové spotřeby?

Důsledné uplatnění principu předběžné opatrnosti vyžaduje, aby byly odmítnuty ty rozvojové koncepce, kde vznik budoucích nepříznivých účinků na biodiverzitu, krajinu a životní prostředí nelze zcela vyloučit. O vlivu větrných elektráren a větrných farem na přírodu a krajinu toho dosud známe málo. Pokud vím, na našem území nebyly dosud takové vlivy vyhodnoceny. Přitom je zřejmé, že může dojít např. k degradaci biotopů, k fragmentaci krajiny výstavbou cest a k šíření invazních neofytů. Zahraniční zkušenosti potvrzují zcela nesporný negativní dopad provozu větrných turbín na populace ptáků a netopýrů. Ve větrném parku Tarifa ve Španělsku bylo do roku 1998 nalezeno 48 usmrcených supů bělohavých. V Německu do roku 2003 prokazatelně zemřelo po střetech s větrnými elektrárnami 25 luňáků červených a osm orlů mořských. Ve větrném parku v Kalifornii bylo během dvouletého výzkumu nalezeno 567 usmrcených dravců. Větrná farma v západní Virginii v USA zabila zhruba 4000 netopýrů sedmi druhů za první rok provozu. Čerstvý souhrn evropských poznatků ukazuje, že větrné elektrárny ohrožují 20 z 35 druhů netopýrů. Koncem dubna tohoto roku se v Bratislavě sešla skupina odborníků programu EUROBATS, kteří konstatovali, že v několika zemích byli nalezeni mrtví netopýři pod větrnými elektrárnami, ale že je v současné době nemožné plně vyhodnotit příčiny kolizí, neboť řada problémů ještě není objasněna. Zatím se například nikomu nepodařilo vysvětlit, proč se v bezprostředním okolí větrných elektráren hromadí netopýři — možná díky koncentraci hmyzu, který přitahuje teplo z turbín. Netopýry také může přitahovat ultrazvuk, emitovaný některými typy větrných elektráren.

Kde vlastně budou větrné elektrárny a větrné farmy umístěny? Na „větrné“ mapě ČR s vyznačením izochar rychlostí větru zcela převažují území, kde rychlost větru nepřesahuje 4 m/s. Oblasti s vyšší rychlostí připomínají mapu zvláště chráněných území. Nadprůměrně výhodné podmínky mají národní parky Šumava, České Švýcarsko a Krkonoše, CHKO České středohoří, Jizerské a Orlické hory, Jeseníky, Beskydy, Bílé Karpaty, Pálava. Výhodnými „větrnými“ podmínkami disponuje dále řada ptačích oblastí chráněných v rámci programu EU NATURA 2000, například Libavá, Doupovské vrchy a Krušné hory. Výhodné je i území řady přírodních parků, vyhlášených pro ochranu výjimečně hodnotného krajinného rázu. Možnost výstavby větrných elektráren a zvláště „větrných farem“ je v těchto územích velmi limitovaná

a bereme-li vážně ochranu přírody a krajiny, je prakticky nemožná. Vždyť jedním ze znaků harmonické kulturní krajiny je to, že je dobrým domovem nejen pro lidi, ale i pro rostliny a živočichy, žijící v rozmanitých společenstvech, propojených složitou sítí rozmanitých vazeb. Tedy i pro ptáky a netopýry.

Výstavba větrných elektráren na místa, kam nepatří, představuje typickou „krádež krajiny“, jak ji definoval V. Cílek: je privatizován a urbanizován veřejný prostor, jehož nezastavenost je významná v hierarchii horizontů, je veřejným statkem a je sama o sobě dostatečnou hodnotou, zasluhující trvalou ochranu. Bez narušení rázu krajiny si větrné elektrárny dovedu představit pouze v urbanizované a především v industriální krajině, případně v některých intenzivně využívaných monofunkčních agrárních krajinách.

V krajině České republiky najdeme mnoho příkladů působení antropogenních stresových faktorů, od lokálních ekologických kalamit a krizí až po regionální ekologické katastrofy. Z hlediska péče o krajinu je neobyčejně důležité uvědomit si zákonitosti časového posunu odezvy krajinných systémů na změnu intenzity působení stresových faktorů. První stresové příznaky se mohou objevit teprve po delší době působení nadměrné zátěže a mohou přetrvávat značnou dobu po jejím skončení. Jednoduchá řešení environmentálních problémů, byť vedená těmi nejlepšími pohnutkami, se mohou v krajině projevit velmi negativně. Připomeňme si nevhodné technokratické paradigma protipovodňové ochrany ve 20.století, vedoucí k degradaci krajiny údolních niv a k obrovským materiálním škodám při povodních na Moravě v roce 1997 a v Čechách v roce 2002, nebo strategii omezování vlivu imisí výstavbou vysokých komínů v 70. a 80.letech 20.století, vedoucí k degradaci horských lesů v severní polovině naší republiky.

Proto je třeba varovat před překotnou výstavbou větrných elektráren a zvláště velkých větrných parků v naší krajině. Omezené veřejné prostředky na podporu ekologicky i ekonomicky trvale udržitelného využití energie by bylo lépe investovat do bezkonfliktních opatření, vedoucích k omezení plynové spotřeby a na podporu méně rizikových obnovitelných zdrojů energie, např. využití biomasy.

Antonín Buček

Citace:

BUČEK, A.: Větrné elektrárny a krajina. Veronica. 2005, roč. 19, č. 5, s. 29